

MODELY LIDOVÉ ARCHITEKTURY Z NÁRODOPISNÉ VÝSTAVY ČESKOSLOVANSKÉ V SBÍRKÁCH ETNOGRAFICKÉHO ODDĚLENÍ NÁRODNÍHO MUZEA

JAN POHUNEK

Abstract: A large number of models of folk architecture was presented at the Czechoslovak Ethnographic Exhibition of 1895. Some of these models are now included in funds of Department of Ethnography of the National museum in Prague. However, not all models are identified properly and for some of them, their dating to 1895 is uncertain. This article attempts to present a complete and updated list of both confirmed models and those of uncertain origin, possibly related to the Exhibit, in the collections of the National museum.

Key words: Czechoslovak Ethnographic Exhibition, folk architecture, models of architecture, 19th century, 20th century, collections of Czech National Museum

Předměty získané v souvislosti s Národopisnou výstavou československou z roku 1895 tvoří významnou část sbírkových fondů Etnografického oddělení Historického muzea Národního muzea. Navzdory významu této události i samotného souboru předmětů je ale úroveň jejich dokumentace a identifikace kolísavá – záznamy ve starých přírůstkových a inventárních knihách často nezahrnují právě ty údaje, které jsou předmětem zájmu současných badatelů. Někdy chybí i samotná informace o tom, zda byla ta která položka získána právě z NVČ nebo jiným způsobem.

Tento krátký příspěvek si klade za cíl zrevidovat současný stav i úroveň poznání části muzejních sbírek pocházejících z Národopisné výstavy československé, totiž fondu modelů lidové architektury, a za pomoci srovnání pramenů, které k nim jsou dostupné, upřesnit informace o jednotlivých předmětech. Modely, jejichž původ je prokazatelně odlišný, nejsou do srovnání zahrnuty. Zájemce o toto téma je možné odkázat na souhrnný, o něco stručnější katalog *Modely lidové architektury ve sbírkách muzeí ČR*.¹

Následující podobný komentovaný výpis uvádí ty modely, u nichž je původ z Národopisné výstavy československé jistý nebo alespoň vysoce pravděpodobný. Je možné využívat ho samostatně nebo jako zpřesňující doplněk k výše uvedenému katalogu.

Inv. číslo: H4-3516

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 311

Původ: Dar: Národopisný odbor v Křivoklátě, 1895 (NVČ)

Název předmětu: Model – usedlost, rodný dům hudebního skladatele J. L. Zvonaře

Popis – muzejní evidence: Model dřevěné chalupy – rodného domku Josefa Leopolda Zvonaře, skladatele a hudeb-

ního teoretika českého (22. ledna 1824 a + 23. listopadu 1865 v Praze) v Kublově u Křivokláta. Statek – chalupa má dvůr ze tří stran obestavěný (obytné stavení, chlévy, pícník), u pícniku dřevěná roubená studna. Obytná síň má krb kachlový. Střechy odklápěcí mají doškový kryt. Na domu tabulka kartušová s nápisem: „Zde se narodil Jos. Leopold Zvonař dne 22. ledna 1824.“

Současná pozorování a stav: dobrý

Rozměry: 115 x 140 x 53 cm

Lokalita: Čechy stř., o. Beroun, Kublov (u Křivokláta)

Zachován v terénu: ano, částečně přestavěn

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely lidové architektury ve sbírkách muzeí ČR*, Praha, Národopisná společnost, 1998, s. 116; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3518

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 312

Původ: Dar: Národopisný odbor v Hlinsku, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – chalupa

Popis – muzejní evidence: Model dřevěný malé chaloupky, která má v průčelní stěně jedno okno. Po straně ze dvora krytý vchod předsíní.

Současná pozorování a stav: dobrý

Rozměry: 20 x 27 x 40 cm

Lokalita: Čechy vých., o. Chrudim, Hlinsko

Zachován v terénu:?

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 117; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164; Hlinecko na Národopisné výstavě československé, Naše Národopisná výstava československá – Bezplatná příloha „Českých no-

¹ Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely lidové architektury ve sbírkách muzeí ČR*, Praha, 1998.

vin“ k čís. 71. ze dne 11. srpna 1895, s. 222–226. Umístění modelu ve výstavě zachyceno na fotografii na s. 225, možná jde o „pazderku chlumskou“ zmiňovanou na s. 224.

Inv. číslo: H4-3519

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 313

Původ: Dar: Národopisný odbor v Hlinsku, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – usedlost

Popis – muzejní evidence: Model lepenkový a dřevěný s odkrytou částí střechy v zadní části; chalupa ze 17. století. Spodek kamenný (naznačený). Zhotovil Václav Kuře. Kopie modelu zhotovená p. Žebrem jest v museu v Litomyšli.

Současná pozorování a stav: mírně poškozen

Rozměry: 48 x 97 x 114 cm

Lokalita: Čechy vých., o. Svitavy, Trstěnice (u Litomyšle)

Zachován v terénu: ano, částečně

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 117; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3520

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 314

Původ: Dar: Národopisný odbor v Hlinsku a Václav Kuře, 1894; Zhotovil Václav Kuře, Trstěnice, soud. a polit. okres Litomyšl. (NVČ)

Název předmětu: Model – chalupa

Popis - muzejní evidence: Model dřevěný chalupy čís. 141 z Hlinska. Má vpředu pod dvěma okny přístavek nízký (vchod do sklepa), ve štítu dvě sdružená okna, závěr střechy tvoří ve štítu půlkruhová kukla.

Současná pozorování a stav: dobrý, mírně poškozená střecha

Rozměry: 37 x 29 x 70 cm

Lokalita: Čechy vých., o. Chrudim, Hlinsko čp. 141

Zachován v terénu: ?

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 117; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164; Hlinecko na Národopisné výstavě československé, s. 222–226 (umístění modelu ve výstavě zachyceno na fotografii na s. 225)

Inv. číslo: H4-3521

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 315

Původ: Dar: Národopisný odbor v Přelouči, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – zvonice dřevěná

Popis – muzejní evidence: Model dřevěný zvonice dřevěné, osmiboké se zadní polovinou odkrytou, takže viditelná dřevěná konstrukce. Ve zvonici zavěšeny tři zvony. Ze strmé střechy vikýř vyvinut se zvonečkem.

Současná pozorování a stav: Dobrý – restaurován v roce 2015.

Rozměry: 80 x 62 x 69 cm

Lokalita: Čechy vých., o. Pardubice, Semín u Přelouče

Zachován v terénu: ano

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 118; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3522

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 316

Původ: Dar: Národopisný odbor v Hlinsku, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – plot kládový

Popis – muzejní evidence: Model dřevěného plotu kládového, pod pravým úhlem zalomeného, krytého nahoře šindelovou stříškou. Model umístěn na společném podstavci s předchozím č. inv. 3521.

Současná pozorování a stav: Dobrý – restaurován v roce 2015.

Rozměry: 25 x 10 x 7

Lokalita: Čechy vých., o. Chrudim, Chlum (u Hlinska)

Zachován v terénu: ?

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 118; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Poznámka: Stojí na společném podstavci se zvonící H4-3521.

Inv. číslo: H4-3523

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 317

Původ: Dar: Národopisný odbor v Hlinsku, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – chalupa

Popis - muzejní evidence: Model bývalé dřevěné radnice v Železném Brodě. Dřevěný. Na loubí o pěti sloupcích dřevěných. V 1. poschodí 4 okenní osy, ve štítu 3 okna a vpředu na sedlové střechě čtyřboký hranol věžičky s pavlačí a bání osmibokou. Na zábradlí hodiny plechové černé se žlutými číslicemi a dole letopočet L. 1864 P.

Současná pozorování a stav: Pod snímatelnou věžičkou je uvedena původní datace modelu 1895. Stav dobrý, model byl restaurován v roce 2015.

Rozměry: 93 x 40 x 42 cm

Lokalita: Čechy sv., o. Jablonec nad Nisou, Železný Brod

Zachován v terénu: ne, zbořena 1890

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 118; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, Národopisná výstava československá v Praze 1895, Výkonný výbor Národopisné výstavy československé a Národopisná společnost československá – J. Otta, Praha, s. 149–150 (s vyobrazením); Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3524

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 318

Původ: Dar: Národopisný odbor v Lomnici nad Popelkou, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – roubená rychta

Popis – muzejní evidence: Model statku lepenkový a dřevěný. Má obytné stavení, ve dvoře v pozadí pod pravým úhlem stodola a při okraji nádvoří stranou stodoly malá sušárna. Dvůr obehnaný laťovým plotem zeleným a zděnými červenými sloupky.

Současná pozorování a stav: Shořel při požáru v Muzeu lidové architektury v Kouřimi v září 1998. Odpis povolen MK 12.11.1999 1416/99 OMG čj. NM 605/99-1. Dochovány pouze drobné fragmenty nejisté původní funkce.

Rozměry: původně 45 x 152 x 106 cm

Lokalita: Čechy sv., o. Semily, Bradlecká Lhota čp. 2

Zachován v terénu: přenesena do Muzea lidových staveb v Kouřimi v roce 1981, v roce 1998 poškozena požárem. Na původním místě zůstala stodola, sklep a kolna.

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 119; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER v František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 146; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3527

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: neuvedena

Původ: součást modelu H4-3524

Název předmětu: Model – zvonička

Popis – muzejní evidence: Zvonička – dřevěný model. Ze šestiboké kapličky dřevěné šindelem kryté vyzvednuty 2 trámce kolmé uzavřené nahoře pod osmibokou šindelovou stříškou s hrotem nahoře. Trámy vzepřeny 4 podpěrami mimo kapličku zapuštěnými. Ve zvoničce zavěšen zvonek.

Současná pozorování a stav: Shořel při požáru v Muzeu lidové architektury v Kouřimi v září 1998. Odpis povolen MK 12.11.1999 1416/99 OMG čj. NM 605/99-1.

Rozměry: neznámé – nelze ověřit

Lokalita: Čechy vých., o. Chrudim, Jeníkov

Zachován v terénu: ne?

Literatura: zmínka v Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Poznámka: V muzejní evidenci není uváděn původ přímo z NVČ a není uvedena v katalogu Bureše, Procházky a Tempíra, vzhledem k umístění na stejném podstavci a zmínce v Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150, je původ z NVČ prakticky jistý.

Inv. číslo: H4-3539

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 319

Původ: Daroval p. architekt Edmund Chaur, stavitel v Červeném Kostelci (NVČ 1895)

Název předmětu: Model – zvonice dřevěná

Popis – muzejní evidence: Odkrytá trámová konstrukce tvoří osmiboký jehlan nesoucí krytý ochoz je posazena na „zděné“ (sádra) podezdívce.² Model dřevěné zvonice kostelíka ve Rtni u Úpice. Osmiboký jehlan, na němž krychlová konstrukce ochozu krytá nasazena a z ní vyvinuta, jehlancový strmý závěr osmiboký. Dolení část i horní má odkrytou konstrukci trámovou. Rtně, soud. okr. Úpice, polit. okr. Trutnov. Dar p. architekt Edmund Chaur, stavitel v Červeném Kostelci. Kreslil a konstruoval dárce. Zhotovil Václav Příbýl, truhlář v Jílové.³

Současná pozorování a stav: poškozen – popraskaný podstavec

Rozměry: 80 x 80 cm x 125 cm

Lokalita: Čechy sv., o. Trutnov, Rtně v Podkrkonoší

Zachován v terénu: ano

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 119; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

– Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Poznámka: Katalog Bureše, Procházky a Tempíra neuvádí původ z NVČ, ten je ale zmíněn v pracovní muzejní evidenci (záznamy H. Mevaldové v databázi BACH) a také v Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150.

Inv. číslo: H4-3541

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 320

Původ: Dar: Národopisný odbor v Humpolci a učitel Kameš v Humpolci, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – zvonice dřevěná

Popis – muzejní evidence: Model zvonice dřevěné ze Lhotice u Humpolce. Model dřevěný. Zvonice jest dole šestiboká, nahoře vyvinutá ve čtyřbokou věž se dvěma okénky na každé straně. Nahoře je otevřená galerie, nad níž je střecha šestibokého půdorysu, uzavřená koulí s nasazeným železným barokním křížkem.

Současná pozorování a stav: mírně poškozená střecha

Rozměry: 60 x 60 x 60 cm

Lokalita: Čechy, o. Pelhřimov, Lhotice u Humpolce

Zachován v terénu: ano

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 119; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3543

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 321

Původ: Dar: Národopisný odbor v Hořicích, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – zvonička sochová

Popis – muzejní evidence: Model dřevěné zvoničky z Vřesníku u Hořic. Tvar je znázorněn v inv. knize. Na hranolovém trámci s vysokým soklem vidlice nasazená, ukončená nahoře nasazenou stříškou šindelovou, elipsového obvodu, která nahoře vybíhá v hřeben sedlový. Na podstavci nad soklem vyryt nápis: «IHS 1822». Zavěšen zvonek dřevěný.

Současná pozorování a stav: dobrý

Rozměry: 75 x 38 x 43 cm

Lokalita: Čechy, o. Hradec Králové, Vřesník u Hořic

Zachován v terénu: ne?

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 120; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3544

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 322

Původ: Dar: Národopisný odbor ve Slaném, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – zvonice dřevěná

Popis – muzejní evidence: Model zvonice v Kvílicích

² Národní muzeum, Etnografické oddělení, listkový katalog, karta 3539.

³ Národní muzeum, etnografické oddělení, inventární kniha 2912-4164.

u Slaného – dřevěný. Dole je zvonice šestiboká, vpředu má střechu (naznačené šindele) zadní polovina odkryta. Ve středu jsou čtyři vikýře. Nahoře nad zvony stříška se sedlovým závěrem a na okrajích hřebenů po jednom dřevěném kříži. Tři zvony zavěšeny.

Současná pozorování a stav: dobrý

Rozměry: 102 x 96 x 115 cm

Lokalita: Čechy, o. Kladno, Kvíllice

Zachován v terénu: ano

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 120; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3546

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 323

Původ: Národopisný odbor v Hlinsku, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – zvonice dřevěná

Popis – muzejní evidence: Model dřevěné zvonice – dřevěný. Čtyřboká nad střechou vyvinutá čtyřstěná věžička s otevřenou galerií, prolomenou osmi oddělenými okny a řezanými sloupky nesoucími střechu – čtyřboký jehlan, na němž nahoře koule nasazena. Kresba sloupků uvedena v inv. knize.

Současná pozorování a stav: mírně poškozen, chybí špička věže

Rozměry: podstavec: 36,5 x 24 x 25 cm⁴

Lokalita: Čechy, o. Chrudim, Chlum u Hlinska

Zachován v terénu: ano

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 120; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3548

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 324

Původ: Dar: Národopisný odbor v Hořicích, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – studna rumpálová

Popis – muzejní evidence: Model roubené studně – dřevěný. Studně je čtyřboká, má obdélnou stříšku sedlovou, nesenou čtyřmi sloupky trámčovými. Hřídél s klikami má v zesílené střední části žlábk s hřebíky, do nichž zapadaly články řetězu, na němž bylo vědro. Řetězce a vědro scházejí. Pod hřídělem po jedné straně je přiložen trámec s vyhloubeným žlábkem ven vyčnívajícím z roubení studny.

Současná pozorování a stav: dobrý

Rozměry: 34 x 23 x 25 cm

Lokalita: Čechy, o. Jičín, Bezník u Hořic

Zachován v terénu: ?

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 121; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3549

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 325

Původ: Dar: Národopisný odbor v Sobotce, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – zvonice dřevěná

Popis – muzejní evidence: Model velké zvonice v Oseku u Sobotky, dřevěný. Dole je zvonice šestiboká (uvnitř strmé schodiště), má střechu hranolovou, vpředu odkrytou, aby bylo vidět konstrukci trámovou. V prostoru, kde jsou zavěšeny dva dřevěné zvony, volném, nekrytém a nad ním je zvýšena střecha: (šestiboká) strmá, sedlová.

Současná pozorování a stav: dobrý

Rozměry: 98 x 97 x 99 cm

Lokalita: Čechy, o. Jičín, Osek u Sobotky

Zachován v terénu: ano

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 121; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150 (zmínka); Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Poznámka: Podstavec je snímatelný.

Inv. číslo: H4-3551

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 326

Původ: dar pana J. Kopeckého, učitele v Kočí, NVČ

Název předmětu: Model – kostel

Popis – muzejní evidence: Model kostelíka v Kočí u Chrudimi s krytou chodbou před věží, napodobenou omítkou na zděné partii lodi.

Současná pozorování a stav: poškozen, nalomená věžička

Rozměry: 100 x 78 x 171 cm

Lokalita: Čechy, o. Chrudim, Kočí u Chrudimi

Zachován v terénu: ano

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 121; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Poznámka: v muzejní evidenci nebyl původ modelu na NVČ uveden, zmiňuje jej ale Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150

Inv. číslo: H4-3557

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 327

Původ: Dar: Rolnický akciový cukrovar v Dašicích

Název předmětu: Model – chalupa

Popis – muzejní evidence: Model chalupy – dřevěný v Dašicích, čp. 151. Před úzkým dvousým průčelím, které má čtyři sloupky řezané, nesoucí štít se dvěma okénky, je zahrádka oplocená. Lomenice je rovná, štít pod lomenicí paprskovitě zdobený. Vzadu úzká strana má rovněž loubí, tvořené 4 sloupky, nesoucí jednoduchý štít. Střecha modelu je odklápěcí. Uvnitř dělení prostoru na šest místností. V podélném nádvorním průčelí 2 okna, dveře do předsíně a malý prolomený otvor do dřevěného schodiště. (Nakreslen půdorys trojprostorového domu, uprostřed vpředu síň, vzadu kuchyně, v levé části dvě světnice, v pravé části dvě místnosti: vpředu výměňák, vzadu komora.

Současná pozorování a stav: Stav dobrý (restaurován před r. 1998)

Rozměry: 47 x 68 x 120 cm

⁴ Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 120, uvádí 43 x 60 x 60 cm.

Lokalita: Čechy, o. Pardubice, Dašice čp. 151

Zachován v terénu: ?

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 122; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Poznámka: Původ z NVČ pravěpodobný s ohledem na provedení modelu a umístění v řadě inv. čísel.

Inv. číslo: H4-3559

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 328

Původ: Národopisný odbor v Žamberku, 1894 (NVČ)

Název předmětu: Model – zvonice dřevěná

Popis – muzejní evidence: Model dřevěné zvoničky čtyřboké, dole šindelem pobité. V hořejší části prkna na výšku přibitá. Výška přerušena v úrovni podlahy prostoru u zvonu římskou. Zvonový prostor prolomen na čtyřech stranách okny. Ve zvonici jeden zvonek zavěšen kovový. Stříška v podobě čtyřbokého jehlanu se železným dvojítm křížkem vztyčeným.

Současná pozorování a stav: poškozen

Rozměry: 80 x 38 x 43 cm

Lokalita: v Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 122, uváděny Čechy, o. Rychnov nad Kněžnou, Rybná nad Zdobnicí; v Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150, zmíněno vystavení zvonice z Litic u Německé Rybné (pův. název obce)

Zachován v terénu: Pravděpodobně ano. Morfologicky velmi blízká zvonice stojí v Liticích nad Orlicí u Rybné nad Zdobnicí; s ohledem na zmínku v Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150, je pravděpodobné, že se jedná o stejný objekt, jen mírně pozměněný pozdějšími opravami.

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 122; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3587

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 330

Původ: Dar: Národopisný odbor v Ledči nad Sázavou, 1895 (NVČ)

Název předmětu: Model – kostel románský

Popis – muzejní evidence: Model dřevěný kostelíka v Křenovicích u Ledče nad Sázavou. Románská věž s prolomenými románskými okénky ve třech poschodích má stanovou střechu vyloženou, podepřena krakorci. Podélná loď má okénka kruhově zaklenutá a pětiboký apsidový závěr. Ze střechy vyvinuta věžička sanktusová šestiboká, hranolová s cibulovitou bání, ukončena křížem železným. Okénka ve svrchním patře mají tři sloupky, ve středním dva sloupky a ve spodním jeden sloupek románský.

Současná pozorování a stav: poškozen

Rozměry: 100 x 51 x 69 cm

Lokalita: Čechy, o. Benešov, Chřenovice u Ledče nad Sázavou

Zachován v terénu: ano

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 123; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Poznámka: V inv. knize je místo původu uváděno jako „Křenovice“, správný současný název obce je Chřenovice.

Inv. číslo: H4-3588

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 331

Původ: původně neuváděn, při ohledání nalezen štítek přiřazující model k NVČ

Název předmětu: Model – kostel gotický

Popis – muzejní evidence: Model kostelíka nízkého s pětibokým závěrem apsidovým. K apsidě na severní straně přistavěna sakristie. V průčelí a na jižní straně gotické zaklenuté a profilované vchody. Věžička z hřebenu střechy vyvinutá uražena. Model je dřevěný.

Současná pozorování a stav: poškozen

Rozměry: 33 x 33 x 56 cm

Lokalita: ?

Zachován v terénu: ?

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 123; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3603

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 338

Původ: Dar: baron Richard Mattencloir v Orlové. Souvislost s NVČ původně neuváděna, při ohledání nalezen štítek přiřazující model k NVČ.

Název předmětu: Model – chalupa

Popis – muzejní evidence: Dřevěný model chalupy v Orlové ve Slezsku. Srubová stavba na obdélném půdorysu (k jedné dlouhé straně je připojen protáhlý přístavek). Na přední dlouhé stěně jsou 2 okna, mezi nimi vchod, nad vchodem červené číslo 69. Střecha sedlová došková se šindelovou obrubou. Oba štíty jsou dělány laťkami. Jeden z nich vrcholí kabřincem, na druhé kabřinec chybí. Střecha je zdvihací.⁵ Model dřevěný chalupy v Orlové ve Slezsku. Chalupa má doškovou střechu, šindelovou obrubu střešní. Ve štítové straně má 2 okna, v podélné straně branku - vchod do chalupy - a 2 okna. Štít zakončený půlkruhovým kozubem, jest laťovou výzdobou opatřen a bíle natřen. Střecha zvedací. Nade dveřmi červenou barvou čís. 69. Z Orlové, soudní okres Fryštát, pol. okres Český Těšín.⁶

Současná pozorování a stav: dobrý

Rozměry: 65 x 101 x 70 cm⁷

Lokalita: Slezsko, Těšínsko, o. Karviná, Orlová

Zachován v terénu: ?

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 125; existence modelu stejného typu a z téže lokality zmíněna bez podrobnějšího popisu v Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT,

⁵ Národní muzeum, Etnografické oddělení, listkový katalog, karta 3603.

⁶ Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164.

⁷ Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 125, uvádějí 60 x 60 x 87 cm.

Národopisná..., s. 146; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Inv. číslo: H4-3652

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 339

Původ: NVČ

Název předmětu: Model – kostel dřevěný

Popis – muzejní evidence: Model dřevěný kostelíka ve Velkých Karlovicích u Vsetína. Centrální stavba.

Současná pozorování a stav: poškozený

Rozměry: 100 x 118 x 123 cm

Lokalita: Morava, Valašsko, o. Vsetín, Velké Karlovice

Zachován v terénu:

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 126; Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150; Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2912-4164

Poznámka: V muzejní evidenci nebyl původ z NVČ zmíněn, uvádí jej ale i s vyobrazením Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 150

Inv. číslo: b.č.

Poř. č dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra: 380

Původ: neuveden, původ z NVČ pravděpodobný

Název předmětu: statek č.p. 83

Popis – muzejní evidence: č.p. 83, Starý Přerov u Lysé nad Labem, chalupa J. Krečman.

Současná pozorování a stav: dobrý

Rozměry: 68 x 63 x 304 cm

Lokalita: Starý Přerov u Lysé nad Labem

Zachován v terénu: ne

Literatura: Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 139; Karel KLUSÁČEK v Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná...*, s. 146, a Josef KAFKA, *Národopisná výstava československá 1895* – hlavní katalog a průvodce, Výkonný výbor, Praha, 1895, s. 364, zmiňují existenci modelu ze stejné lokality

Poznámka: Součástí modelu – okenice, dvířka, plot a detaily uloženy samostatně, též b.č.

Ve sbírce se dále nachází rovněž několik blíže neurčených modelů, z nichž některé by teoreticky mohly z NVČ pocházet, ale chybí k nim podrobnější informace a jejich původ se nepodařilo ověřit – jsou-li obdobné stavby zmíněny v dobových pramenech,⁸ pak často jen velmi obecně. Ty, které byly zapsány v roce 1941, by mohly souviset s plánem Drahomíry Stránské rozšířit fond modelů, v jehož rámci byly pro muzeum vyrobeny některé nové kusy.⁹ Vzhledem k rozsahu inventárních čísel, z nichž některá jsou blízká modelům z NVČ, může v části těchto případů ale také jít jen o nově vpsané karty či dodatečně zapsané předměty ze starých zásob.

Pro orientaci uvádím alespoň stručný seznam takových nejistě určených modelů s inventárním číslem (v závorce poř. číslo dle katalogu Bureše, Procházky a Tempíra) a základním popisem:

H4-2788 (304) Model – stará škola, o. Semily, Kruh u Jilemnice. Chybné číslo – duplicita s jiným předmětem.¹⁰ V Kafkově průvodci po NVČ¹¹ není v sekci věnované Jilemnicku uvedena, záznam zde ale ponechávám pro případ, že by byl model chybně místně určen.

H4-3573 (329) Model – chalupa. Ze staré muzejní nečíslované zásoby. Má inventární číslo pořadově blízké Národopisné výstavě československé. Jeho výrazně jednodušší, stylově odlišné provedení spolu s nedostatkem jakýchkoli dalších dokladů ale naznačují, že zřejmě bude mít jiný původ.¹² Karta v lístkovém katalogu zřízena v r. 1941, revize s orientačním určením oblasti („snad Morava“) 5. 3. 1970,¹³ Bureš, Procházka a Tempír uvádějí Moravské Slovácko.¹⁴

H4-7377 (342) Model – chalupy.¹⁵ Veletiny u Uherského Hradiště.¹⁶ Karta v lístkovém katalogu zřízena 16. 7. 1941.¹⁷

H4-11189 (345) Zvonice dřevěná z Rakovníka.¹⁸ Karta v lístkovém katalogu zřízena v roce 1941.¹⁹

H4-11534 (346) Mlýnské složení.²⁰ Může spadat do doby před r. 1910, zařazení nejisté.

H4-11535 (347) Rumpálová studna z Kladna.²¹ Může spadat do doby před r. 1910, zařazení nejisté.

H4-11536 (348) Chalupa. Karta v lístkovém katalogu zřízena v roce 1941.²² Může spadat do doby před r. 1910, zařazení nejisté.

H4-11541 (349) Stodola. Karta v lístkovém katalogu zřízena v roce 1941.²³ Může spadat do doby před r. 1910, zařazení nejisté.

⁸ Josef KAFKA, *Národopisná výstava československá 1895* – hlavní katalog a průvodce, Výkonný výbor, Praha, 1895.

⁹ Srov. korespondenci v Archivu Národního muzea, Registru Národního muzea (RNM), kartony 144, 146, 147 a 149, roky 1939–1940.

¹⁰ Srov. Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 1199-2911.

¹¹ Josef KAFKA, *Národopisná výstava československá 1895* – hlavní katalog a průvodce, Výkonný výbor, Praha, 1895, s. 179.

¹² Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 2911-4164.

¹³ Národní muzeum, Etnografické oddělení, lístkový katalog, karta 3573.

¹⁴ Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 122.

¹⁵ Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 7001-8000.

¹⁶ Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 127.

¹⁷ Národní muzeum, Etnografické oddělení, lístkový katalog, karta 7377.

¹⁸ Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 128.

¹⁹ Národní muzeum, Etnografické oddělení, lístkový katalog, karta 11189.

²⁰ Národní muzeum, Etnografické oddělení, lístkový katalog, karta 11534.

²¹ Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely...*, s. 128.

²² Národní muzeum, Etnografické oddělení, lístkový katalog, karta 11536.

²³ Národní muzeum, Etnografické oddělení, lístkový katalog, karta 11541.

²⁴ Národní muzeum, Etnografické oddělení, lístkový katalog, karta 11543.

²⁵ Národní muzeum, Etnografické oddělení, lístkový katalog, karta 16120.

H4-11543 (350) Seník. Karta v lístkovém katalogu zřízena v roce 1941.²⁴ Může spadat do doby před r. 1910, zařazení nejisté.

H4-16120 (351) Chalupa. Chybné číslo – duplicita s jiným předmětem.²⁵

H4-19139 (352) Studna rumpálová, Uherské Hradiště. Karta v lístkovém katalogu zřízena v roce 1941.²⁶ Až z roku 1922?²⁷

H4-105717 (379) Model zděného blatského statku z Komárova. Starý fond bez známého původu. Aktuální kartu v lístkovém katalogu vypracovala H. Mevaldová při inventarizaci v roce 2007, v muzejních sbírkách je ale doložen bez čísla již v roce 1964, kdy byl vystaven v expozici.²⁸

bez čísla (381) Rodný dům A. Jiráska, Hronov

bez čísla (382) chalupa

bez čísla (383) obytná část statku, jižní Čechy

bez čísla (384) Mlýnské složení, Slánsko

bez čísla (391) Střecha domu s pěti typy komínů, Vojice, o. Jičín

bez čísla (392) Střecha krytá šindelem a doškem, typologie

bez čísla (393) Střecha krytá šindelem, typologie

bez čísla (394) Střecha krytá šindelem, typologie

Katalog modelů lidové architektury ve sbírkách muzeí ČR dále uvádí původ z NVČ u modelu č. 375 (inv. č. 43067), části roubeného statku Matěje Vejpravy.²⁹ Podle inventární knihy ale byl tento model zhotoven až F. Proseckým v letech 1942/1943 na objednávku Ministerstva školství a národní osvěty a na základě zákresu Ing. arch. dr. B. Slámy z roku 1912. Muzeu jej darovala Národopisná společnost v Praze.³⁰

Z hlediska informací, které může k identifikaci dalších modelů poskytnout základní muzejní dokumentace, lze považovat níže uvedenou literaturu a prameny za vyčerpané. Je možné, že dalším výzkumem půjde jednotlivé údaje ještě doplnit a zpřesnit, optimálně za využití dochovaných ilustrací a fotografií, které by umožnily stoprocentní ztotožnění modelu. Řada pramenů k NVČ³¹ je ale bohužel v tomto ohledu výběrová – nejlépe zdokumentovány jsou ty modely,

kteří byly považovány za nejrepresentativnější, i u poměrně podrobného Kafkova průvodce³² je popis některých modelů jen velmi stručný či zcela absentuje. Nelze se ani zcela spoléhat ani na chronologickou návaznost posloupnosti řady přírůstkových a inventárních čísel, neboť některé modely mohly být v minulých desetiletích zapsány až dodatečně jako stará zásoba nebo nebyly odpovídajícím způsobem zapsány vůbec.

Je možné předpokládat, že další podrobný výzkum spojený např. se srovnáváním dobových fotografií zachycujících konkrétní obce, by mohl napomoci k identifikaci některých dosud neurčených modelů původně umístěných na NVČ a nebo by mohl vést k vyloučení některých sporných kusů. Nelze ale – i s ohledem na relativně nedávnou a pečlivou inventarizaci podsbírký při stěhování do depozitářů v Terezíně – očekávat zásadní rozšíření výše uvedeného seznamu o větší počet nových položek z případných starých nezpracovaných zásob kromě těch, které již byly zmíněny.

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum DKRVO 2015/25, 00023272.

Literatura:

Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely lidové architektury ve sbírkách muzeí ČR*, Praha, Národopisná společnost, 1998.

Josef KAFKA, *Národopisná výstava československá 1895 – hlavní katalog a průvodce*, Výkonný výbor, Praha, 1895.

Karel KLUSÁČEK – Emanuel KOVÁŘ – Lubor NIEDERLE – František SCHAFFER – František ŠUBERT, *Národopisná výstava československá v Praze 1895*, Výkonný výbor Národopisné výstavy československé a Národopisná společnost československá – J. Otta, Praha, 1895.

Hlinecko na *Národopisné výstavě československé*, Naše Národopisná výstava československá – Bezplatná příloha „Českých novin“ k čís. 71. ze dne 11. srpna 1895, s. 222-226

²⁶ Národní muzeum, Etnografické oddělení, lístkový katalog, karta 19139.

²⁷ Národní muzeum, Etnografické oddělení, záznam v pracovní databázi v systému BACH, zapsala Helena Mevaldová.

²⁸ Národní muzeum, Etnografické oddělení, lístkový katalog, karta 105717.

²⁹ Pavel BUREŠ – Lubomír PROCHÁZKA – Zdeněk TEMPÍR, *Modely lidové architektury ve sbírkách muzeí ČR*, Praha 1998, s. 138.

³⁰ Národní muzeum, Etnografické oddělení, Inventární kniha 41686-44063.

³¹ Včetně *Klusáček – Kovář – Niederle – Schlaffer 1895*.

³² Josef KAFKA, *Národopisná výstava československá 1895 – hlavní katalog a průvodce*, Výkonný výbor, Praha 1895.

*Model chalupy č. 141 z Hlinska zhotovený Václavem Kuřetem a zaslaný na výstavu Národopisným odborem z Hlinska.
Inv. č. H4-3520*

*Model chalupy čp. 151 z Dašic darovaný na výstavu Rolnickým akciový pivovarem v Dašicích.
Inv. č. H4-3557*